

Ψυχανόλυση

Οι θεωρητικοί
εξετάζουν:

- τον τρόπο με τον
οποίο η ψυχανάλυση
έχει επηρεάσει την
τέχνη

- κομβική έννοια της ανάλυσης είναι η **επιθυμία**.

... αλλά συμβαίνει
και το αντίστροφο:

- μια σειρά από βασικές ιδέες της ψυχανάλυσης αναπτύχθηκαν με **οπτικούς όρους** (π.χ. η θεωρία του ενουχισμού).

Σουρξαλισμός

(δεκαετίες '20-'30)

- αναζητούνται νέοι τρόποι εμπειρίας, που υπερβαίνουν τα όρια μεταξύ **ονείρου** και **πραγματικότητας**

Οι σουρξαλιστές
είναι επηρεασμένοι
από τη θεωρία του

Freud για τα

όνειρα και το

ασυνείδητο.

Το **Α**συνείδητο

- Το ΑΣΔ συνιστά την περιοχή της ψυχικής ζωής, στην οποία το συνειδητό **δεν** έχει άμεση πρόσβαση.

- Το ΑΣΔ είναι το πεδίο όπου κυριαρχεί αχαλίνωτη η αρχή της ηδονής* .

* Ο ανθρώπινος νους έχει ως απόλυτη προτεραιότητα να αποφύγει τη δυσαρέσκεια.

- Το ΑΣΔ είναι
μια οντότητα
απρόσλιτη στην
άμεση **ταξινόμηση**
και **παρατήρηση**.

...δηλ. δεν
αναγνωρίζει ούτε
το **χρόνο**, ούτε την
πραγματικότητα.

Αυτό σημαίνει ότι
στο ΑΣΔ μπορείς να
έχεις “**και** την πίτα
ολόκληρη **και** το
σκύλο χορτάτο”.

Τα περιεχόμενα
του ΑΣΔ

εκφράζονται **μόνο**

έμμεσα μέσα από

μεταμφιέσεις.

Μετάρθεση

- κάποιο στοιχείο εκφράζεται διαμέσου κάποιου άλλου.

Συμπύκνωση

- η εννοποίηση δύο διαφορετικών σχέσεων / ιδεών σε μία*

* σκεφτείτε πώς σε ένα όνειρο δύο πρόσωπα ή δύο μέρη ενοποιοούνται σε ένα.

Απώθηση

- ο εξορισμός
μιας **αφόρητης**
ιδέας από το
συνειδητό.

... όμως

η ασυνείδητη ιδέα

εξακολουθεί να

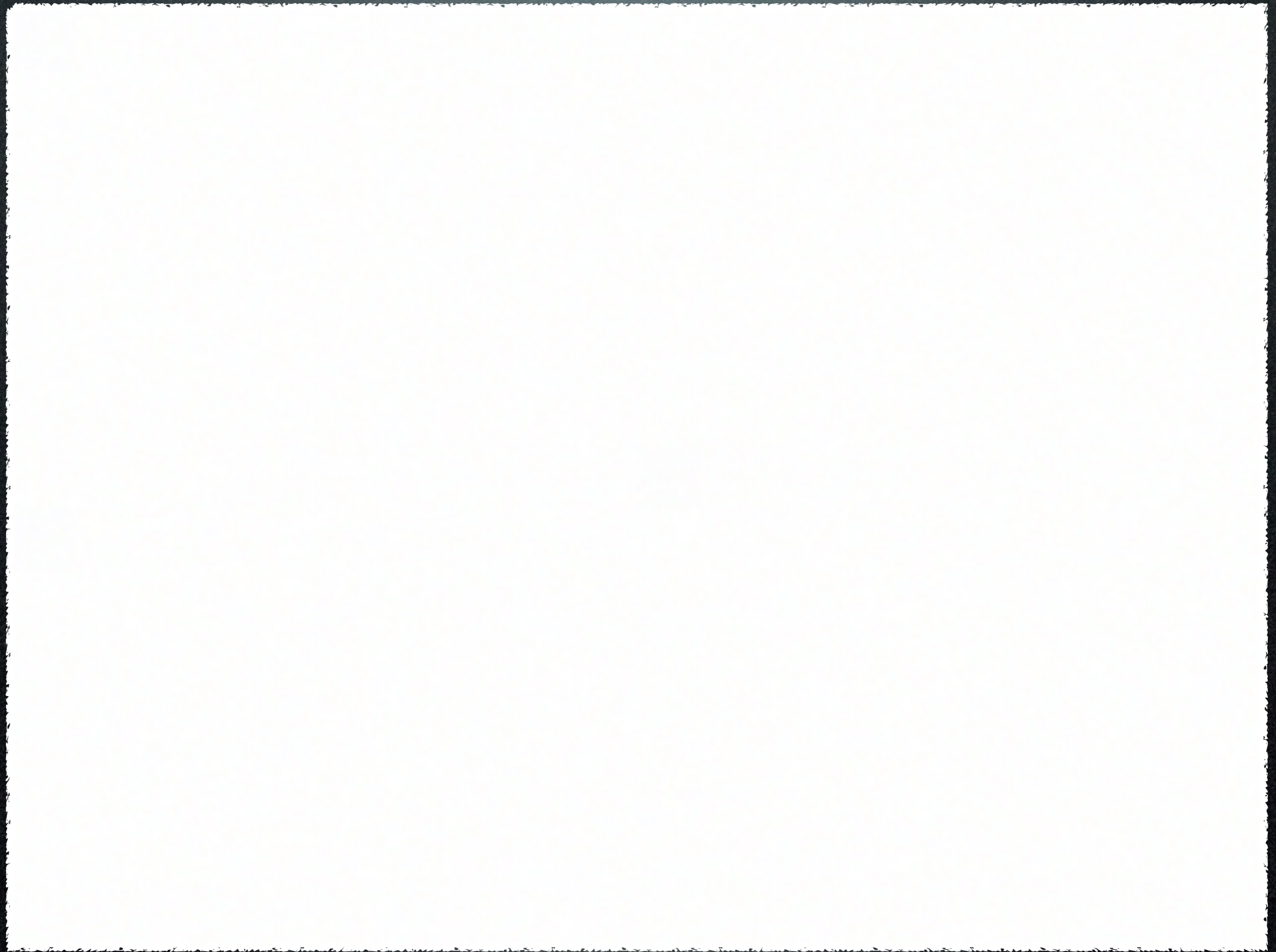
υπάρχει και μετά

την απώθησή της.

Το ασυνείδητο
επιπροσέφει με τη
μορφή **ονείρων**
και
παραπράξιων.

Παραπρᾶξιες

- οι παραδρομές της γλώσσας

Τα Όνειρα

- Όταν κοιμόμαστε η **συνέχεια** του **χρόνου** και η **σταθερότητα** της **πραγματικότητας** παραμερίζονται.

Στα όνειρά μας
μπορούμε να έχουμε

“**και** την πίτα

ολόκληρη, **και** τον

σκύλο χορτάτο”.

Ωστόσο, αυτό **δεν**

σημαίνει ότι τα

όνειρα

κυριαρχούντα

αποκλειστικά από το

ασυνείδητο.

••• απλώς
προσφέρουν στο
ΑΣΔ πιο εύπλαστο
υλικό για να
μεταμφιέσει τις
επιθυμίες του.

Τα όνειρα
ταυτόχρονα

φανερώνουν **και**

κρύβουν αυτά

που εννοούν.

Εκθέτοντας τα
πιθανά νοήματα του
ονείρου, **δεν** το
ξεδιαλύουμε, **ούτε**
το εξηγούμε...

• • • αλλά φανερώνουμε
τις άγνωστες και
πολυάριθμες πηγές
από τις οποίες
μπορεί να αναδυθεί.

Σύγχρονοι μελετητές
του **σουρεαλισμού** τον
συσχετίζουν με πιο
σκοτεινές δυνάμεις,
όπως η **ενόρμηση θανάτου,**
η ροπή προς την
επανάληψη και το
ανοίκειο.

Ενόρμηση Θανάτου

- η επιθυμία μας να **μειώσουμε την ένταση** προέρχεται από την επιθυμία μας να την εξαλείψουμε **τελείως**, (δηλ. να επιστρέψουμε στη στασιμότητα της ανόργανης ύλης)

Επιανάληψη

- η ψυχαναγκαστική
επιανεκδραμμάτηση ενός
τραυματικού
γεγονότος με σκοπό
να το **ελέγξουμε**

Το ανοίκειο

- η μορφή που παίρνει μια επιθυμία που έχει **απωθηθεί** στο ασυνείδητο, όταν **βγαίνει ξανά** στην επιφάνεια.

απώθηση

οιδιπόδειο δράμα

φόβος του
ευνουχισμού

ναρκισσισμός

επιτροφή
του
απωθημένου

υστερία

Αλλά η πιο σημαντική
συμβολή του Freud είναι
οι αντιλήψεις του για:

- το **ασυνείδητο**
- την **υποκειμενικότητα**
- τη **σεξουαλικότητα**

Μεγάλο μέρος της
ανθρώπινης σκέψης
μένει **ασυνείδητο.**

Το **“εγώ”** απωθεί τις
ανεπιθύμητες σκέψεις από
το **συνειδητό**, κάτω από τις
διαταγές του **“υπερεγώ”**.

Οι απωθημένες σκέψεις
μπορούν να εκδηλωθούν

σε :

- **όνειρα**
- **εφιάλτες**
- **ολισθήματα της γλώσσας**
- **μορφές καλλιτεχνικής δραστηριότητας**

Υπό αυτή την έννοια,
πολλοί θεωρητικοί
ερευνούν το **“ασυνείδητο”**
του καλλιτεχνικού
κειμένου (subtext).

διαμόρφωση της υποκειμενικότητας

- διχασμός
- σεξουαλικότητα

Το νηπιακό “εγώ” είναι
μια διχασμένη οντότητα:

- είναι **υποκείμενο** ως προς την
αίθηση που έχει για τον
εαυτό του
- είναι **αντικείμενο** των
λιβιδικών του ορμών

Η σεξουαλικότητα

αποκτά κεντρική
θέση στο οιδιπόδειο
σύμπλεγμα

Αρχικά το παιδί
βρίσκεται σε μια
δυναμική αμφίδρομη
σχέση με τη
μητέρα.

Εξαιτίας της
εμφάνισης μιας **τρίτης**
μορφής (του πατέρα),
το παιδί αναγκάζεται
να **εγκαταλείψει** τον
έρωτα-επιθυμία για
τη μητέρα.

Η **δυναδική** σχέση γίνεται
τριαδική.

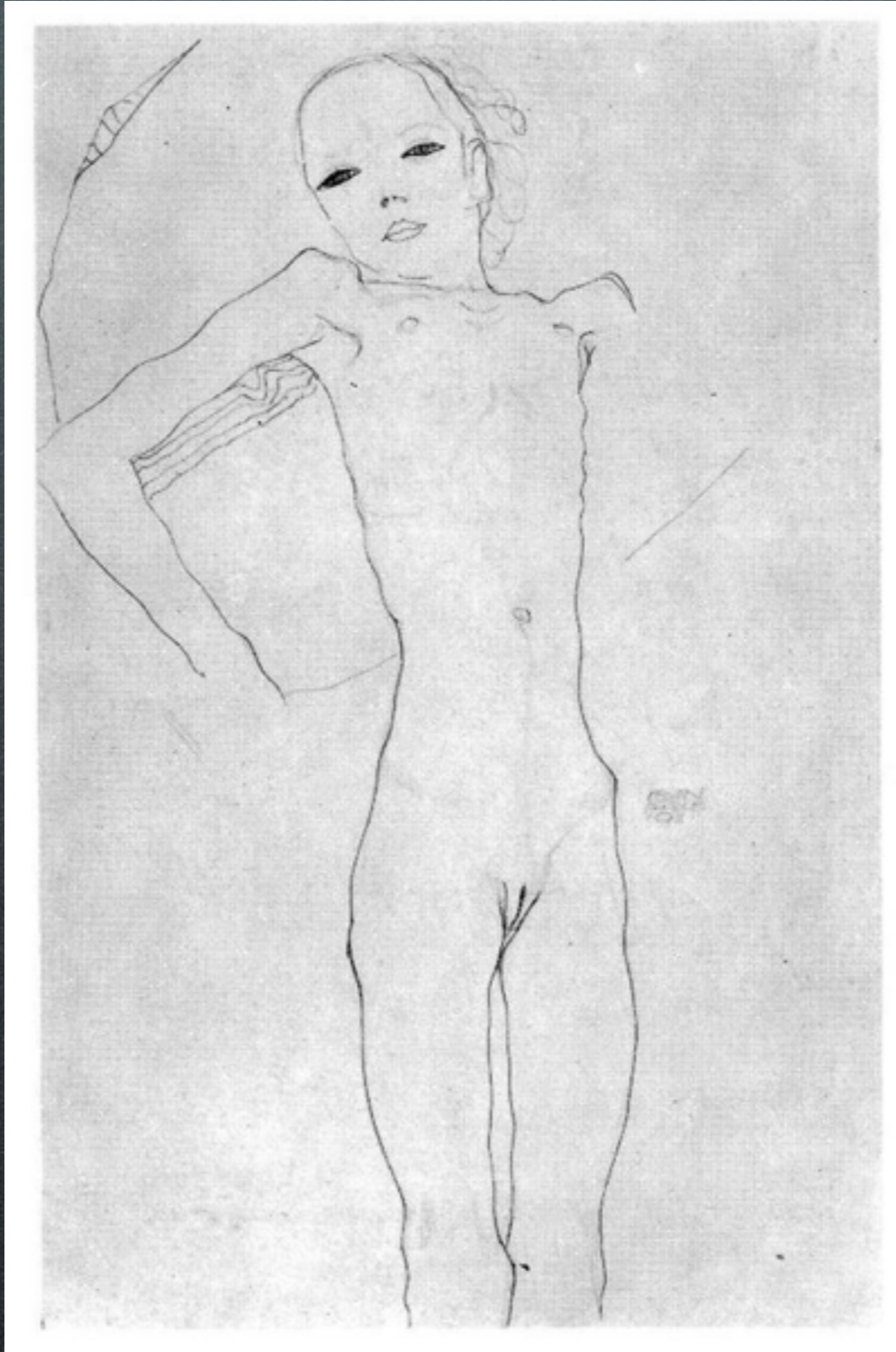
Αυτή είναι η στιγμή
της **ΟΙΔΙΠΟΔΕΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ**.

Egon Schiele, "Boy"

Το **αγόρι** **απωθεί** τα
συναίσθηματά του για
τη μητέρα, επειδή
φοβάται ότι ο **πατέρας**
του θα τον τιμωρήσει/
ευνουχίσει.

Egon Schiele, "Nude Girl"

Το κορίτσι

εγκαταλείπει τον έρωτα
για τη **μητέρα**, επειδή
την κατηγορεί που δεν
της κληροδότησε το
φαλλό.

Η αδυναμία επίλυσης

του **οιδιπόδειου**

συμπλέγματος μπορεί

να οδηγήσει σε

υστερία ή άλλες

νευρώσεις.

Το

“στάδιο του καθρέφτη”

Εντοπίζεται στην ηλικία
μεταξύ **έξι** και του **δεκαοκτώ**
μηνών.

Αποτελεί το **υπόστρωμα**
για τη μελλοντική **δομή της**
υποκειμενικότητας.

Το στάδιο του
καθρέφτη, τελείται σε
τρεις φάσεις.

α) Αρχικά **το παιδί δεν μπορεί να ξεχωρίσει τον εαυτό του από τους άλλους**. Συχνά ένα παιδί βάζει τα κλάματα επειδή βλέπει ένα άλλο να πέφτει και να χτυπιάει.

Επίσης, **δεν** έχει αίσθηση ότι το σώμα του, αποτελεί μια ενότητα .

Π.χ. μπορεί να τραβάει τα μαλλιά του με το χέρι του και ενώ κλαίει γιατί πονάει, δεν αφήνει το χέρι του διότι δεν αντιλαμβάνεται ότι είναι το ίδιο που προκαλεί τον πόνο .

Αυτή την εμπειρία της
μη επίγνωσης της
συννοχής του σώματος,
ο Lacan θα την
ονομάσει **φαντασίωση** του
τεμαχισμένου σώματος.

β) Το παιδί σιγά-
σιγά αρχίζει να

ξεχωρίζει την **εικόνα**

του και να **ταυτίζεται** με
αυτήν.

Το παιδί **δεν**
αντιλαμβάνεται αυτό
που βλέπει σαν ένα
πραγματικό ον αλλά σαν
μια **εικόνα,** και
διακρίνει την δική του
εικόνα από την εικόνα
των άλλων.

Αυτό λέγεται

πρωταρχική ταύτιση .

Η πρωταρχική ταύτιση
έχει μεγάλη σημασία
για την διαμόρφωση
του **Ιδεώδους Εγώ** (Je-
Idéal)

MAGIC MIRRORS

MIRRORS THAT
REFLECT THE
REAL YOU

MIRRORS THAT
REFLECT THE
IDEAL YOU.

$\frac{1}{2}$ PRICE

SOLD
OUT

Όταν το παιδί βλέπει την
εικόνα του μέσα στον
καθρέφτη, συνήθως αυτός ο
αντικατοπτρισμός,
συνοδεύεται από τα **λόγια**
και από το **βλέμμα** της
μητέρας του.

Συνήθως του δείχνει
την αντανάκλαση και
του λέει το όνομα
του. **Η εικόνα ονοματίζεται.**

Η εικόνα αποκτά όνομα
και επενδύεται
συναίσθηματικά από
την **επιθυμία της μητέρας**
για το παιδί της.

Έτσι το παιδί **ταυτίζεται**
με την εικόνα που
έχει η μητέρα του για
αυτό.

Αυτή **δεν** είναι μια
αντικειμενική
εικόνα, αλλά μια
φαντασιακά επενδεδυμένη
εικόνα.

γ) Σε ένα τρίτο χρόνο,
επέρχεται η **ενοποίηση της**
κομματιασμένης εικόνας του
σώματος. Είναι η στιγμή
της **ταύτισης** του παιδιού
με την ίδια **την εικόνα**
του.

Το παιδί βιώνει για πρώτη φορά τη χαρά να βλέπει τον εαυτό του ολοκληρωμένο, και τον **φραντάζεται** πιο μεγάλο, πληρέστερα διαμορφωμένο, τέλειο σε σχέση με αυτό που είναι.

Αυτή η εξιδανικευμένη
εικόνα του εαυτού που
βασίζεται στη **φανταστική**
εικόνα της μητέρας/του
καθρέφτη εισάγει το παιδί
σε ένα ευρύτερο πλέγμα
κοινωνικών σχέσεων.

Πρόκειται για την
είσοδο στη

ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ

σύμφωνα με τον
Lacan.

Ο ΕΑΥΤΟΣ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΤΑΙ ΣΕ
ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΚΑΙ

**ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΗΣ
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ.**

Όταν το αγόρι ταυτίζεται
για πρώτη φορά με τον
εαυτό του ως **ενοποιημένο**
ον, αντιλαμβάνεται επίσης
τη **διαφορά** του από τη
μητέρα (**δεν** έχει πέος).

Η είσοδος στο **Συμβολικό**
σημαίνει επίσης:

- **απώθηση** της **επιθυμίας**
για τη μητέρα
- **συγκρότηση** του
ασυνειδήτου ως αντίδραση
σε αυτή την απώθηση

Παράλληλα με την
απόθηση της
επιθυμίας για τη
μητέρα έρχεται και η
γέννηση της επιθυμίας
για το χαμένο
αντικείμενο.

..αυτό είναι το
αντικείμενο μικρό “α” του

Φανταστικού (η
μητέρα) που
εγκατέλειψε

προκειμένου να
αποκτήσει μια

κοινωνική ταυτότητα.

Καθώς το παιδί
εισέρχεται στο
Συμβολικό, αποκτά
γλώσσα.

Πρέπει όμως να
υποκύψει στο **“νόμο του
πατέρα”** (στους **νόμους**
της κοινωνίας) που
κυβερνά τη συμβολική
τάξη.

Η είσοδος στο
Συμβολικό σημαίνει
είσοδο στο **νόμο**, τη
γλώσσα και την
απώλεια.

Η είσοδος στο
Συμβολικό ενέχει μια
συναίσθηση:

- της **σεξουαλικής**
διαφοράς
- του “εαυτού” ως
αποσπασματικού

Το αγόρι έχει δύο τρόπους
αντιμετώπισης του **άγχους**
του ευνουχισμού

1. Να **αποδεχτεί τη διαφορά**
και να **απωθήσει** την
επιθυμία του για τη
μητέρα, γνωρίζοντας ότι
μια μέρα θα αποκτήσει μια
δική του γυναίκα.

2. Να **αρνηθεί τη διαφορά**

και να **συνεχίσει να πιστεύει** ότι η μητέρα του

έχει φαλλό. Αντί να σκέφτεται την έλλειψή της, ο φετιχιστής επικαλείται μια καθησυχαστική εικόνα ενός άλλου μέρους του σώματος της (π.χ. το στήθος ή τα πόδια).

